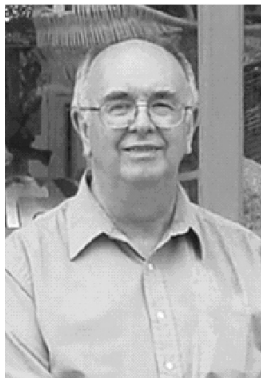

James Rachels (1941–2003)

James Rachels

Ugledni američki filozof, James Rachels, preminuo je 9. rujna 2003. od posljedica oboljenja od raka u bolnici u Birminghamu, Alabama, u dobi od 62 godine.

Rachels se rodio 1941. u Columbusu, Georgia. Diplomirao je na Sveučilištu Mercer, a doktorirao na Sveučilištu North Carolina u Chapel Hillu. Predavao je na sveučilištima Duke, Richmond, New York i Miami. Od 1977. radi na Sveučilištu Alabama u Birminghamu, gdje je najprije godinu dana bio pročelnik Odsjeka za filozofiju, zatim sljedećih pet godina dekan za društveno-humanističke znanosti, nakon čega godinu dana znanstveni potpredsjednik sveučilišta, da bi se na koncu, do same smrti, posve posvetio predavačkomu radu.

Rachels je autor više knjiga, prvenstveno o etici i primijenjenoj etici: *Moral Problems: A Collection of Philosophical Essays* (Harper & Row, 1971), *The End of Life: Euthanasia and Morality* (Oxford University Press, 1986), *Created from Animals: The Moral Implications of Darwinism* (Oxford University Press, 1991), *The Elements of Moral Philosophy* (McGraw-Hill, 2002), *Can Ethics Provide Answers? And Other Essays in Moral Philosophy* (Rowman and Littlefield, 1997). Uredio je više knjiga i udžbenika te objavio velik broj članaka.

Rachels je postao naročito poznat zahvaljujući članku “Active and Passive Euthanasia”, izvorno objavljenom u *The New England Journal of Medicine* (vol. 292, br. 2, siječanj 1975, str. 78–80). U članku – koji je potaknuo niz rasprava i danas ima status obveznog navoda u raspravama iz medicinske etike – Rachels kritizira shvaćanje da razlika između aktivne i pasivne eutanazije predstavlja ujedno i moralno relevantnu razliku. Radi se o shvaćanju, piše Rachels, da se “u nekim slučajevima smatra dopustivim uskratiti lije-

čenje i pustiti pacijenta da umre, ali da nikada nije dopustivo izvršiti bilo koji izravan čin namijenjen ubijanju pacijenta.” Ovakav stav, koji je prihvaćala većina liječnika, a zastupalo ga je i Američko liječničko udruženje, Rachels je smatrao neodrživim. Naime, uskraćivanje liječenja (pasivna eutanazija) koje dovodi do smrti ponekad kod pacijenta izaziva više patnje nego kada bi se pacijentu dalo smrtonosnu injekciju (aktivna eutanazija). Tvrditi u ovim okolnostima da je pasivna eutanazija poželjnija od aktivne, smatra Rachels, znači zastupati opciju koja stvara više, a ne manje patnje, što je suprotno humanom impulsu koji je uopće potaknuo odluku da se pacijentu ne produžava život. Rachels uvjerljivo, služeći se primjerima, argumentira da je tradicionalna razlika između ubijanja i puštanja umrijeti moralno irelevantna: ako liječnik iz humanih razloga pušta da pacijent umre, on je u istoj moralnoj poziciji kao i liječnik koji pacijentu iz humanih razloga daje smrtonosnu injekciju.

Također su zanimljivi Rachelsovi stavovi iz njegove knjige *Created from Animals: The Moral Implications of Darwinism*. Rachels u njoj tvrdi da Darwinova teorija evolucije putem prirodne selekcije ne ugrožava samo tradicionalnu religiju nego i neke dijelove tradicionalnog morala. Tradicionalni moral, naime, uvelike ovisi o shvaćanju da ljudi spadaju u posebnu moralnu kategoriju bića s jedinstvenom vrijednošću, dok ne-ljudski život ima relativno malu vrijednost. Prema Rachelsu, međutim, darvinizam opovrgava ovo shvaćanje, i to potkopavajući predodžbu da je čovjek stvoren na sliku Božju odnosno predodžbu da je čovjek jedinstveno racionalno biće. Time se ruši metafizička ideja o ljudskom dostojanstvu, na čije mjesto Rachels želi postaviti ideju “moralnog individualizma”, koja je, smatra on, konzistentnija s evolucijskim načelima. Prema moralnom individualizmu, s pojedincima ili jedinkama treba postupati ovisno o njihovim specifičnim karakteristikama, a ne ovisno o tome pripadaju li oni nekoj posebnoj skupini ili vrsti bića. Iako napuštanje ideje ljudskog dostojanstva i usvajanje perspektive moralnog individualizma vodi svojevrsnom “smanjivanju” vrijednosti ljudskog života i “povećavanju” vrijednosti ne-ljudskog života, Rachels je vjerovao da se na taj način može dobiti snažniji i racionalniji moral odnosno etika primjerenijeg postupanja ne samo s ne-ljudskim životinjama, već jednako tako i s ljudskim životinjama.

Tomislav Bracanović
Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu
Ulica grada Vukovara 68
HR-10000 Zagreb
tomislav.bracanovic@hrstud.hr